

ΕΞΟΡΚΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΓΕΛΛΟΥΣ ΕΚ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΕΞ ΑΜΟΡΓΟΥ

ΥΠΟ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Δ. ΗΜΕΛΛΟΥ

Εἰς χειρόγραφον τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (ἀρ. 1684 Β', σ. 361 - 364) καταρτισθὲν ὑπὸ Ἑμμανουὴλ Ἰωαννίδου τοῦ Ἀμοργίνου¹ περὶ τὸ ἔτος 1858, εὔρηται ἐξορκισμοὶ τῆς Γελλοῦς, ἀντιγραφέντες «ἐξ ἀρχαίου χειρογράφου τῆς μονῆς Ἀμοργοῦ»², καλουμένου «Διαβαστάριον», καὶ ἐξ ἑτέρου «ἀρχαίου χειρογράφου», ὡς ὁ ἴδιος ὁ Ἰωαννίδης σημειοῖ.

Περιελθὼν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1963 τὴν Ἀμοργὸν ἐπὶ τῷ σκοπῷ συγκεντρώσεως λαογραφικῆς ὕλης καὶ μελέτης γενικῶν τῶν λαϊκῶν πολιτιστικῶν στοιχείων τῆς νήσου³ ἀντέγραψα ἐκ δύο χειρογράφων ἀλλοτρίων εἰς τοὺς ἐφημερίους τῶν χωρίων Θολαρίων καὶ Βρούτση ἰσομήτους ἐξορκισμοὺς ἢ εὐχάς, ὡς ἀποκαλοῦνται τῇ Γελλοῦς. Αὐτότερον τὸ χειρόγραφον ταῦτα, κυρίως εἰπεῖν πρόκειται περὶ μικρῶν τετραδίων, εἶναι γεγραμμένα ἐπὶ προγενεστέρων ἀμαυρῶν προφανῶς ἐφημερίων⁴, ἐὰν κρίνῃ τις ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς γραμματικῶν σφαλμάτων καὶ παρανοήσεων, οἱ δ' ἐν αὐτοῖς ἐξορκισμοὶ ἔχουσιν σχέσιν πρὸς τοὺς τῶν χειρογράφων, ἅτινα ὁ Ἰωαννίδης εἶδεν, ὡς δύναται νὰ ἀντιληφθῇ τις εὐκόλως ἐξ ἀπλῆς παραβολῆς

¹ Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ ἀνδρὸς γενικῶς ἰδὲ Ἀντωνίου Γ. Πετσστάκη, Ἑμμανουὴλ Ἰωαννίδης (1823 - 1906), Ἑπετ. Ἑτ. Κυκλ. Μελετῶν, τόμ. Β' (1962), σ. 693 - 711. Περὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν χειρογράφων συλλογῶν αὐτοῦ, ἀποκειμένων νῦν ἐν τῷ Λαογραφικῷ Ἀρχεῖῳ, ἰδὲ Στεφ. Δ. Ἡμέλλου, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς Ἀμοργόν, Ἑπετ. Λαογρ. Ἀρχ., τόμ. ΙΕ' - ΙΣΤ' (1962 - 63), ἐν Ἀθήναις 1964, σ. 341 - 342.

² Πρόκειται περὶ τῆς ἐν τῇ νήσῳ περιφήμου ἀρχαίας μονῆς τῆς ἐπιλεγομένης Χοζοβιωτίσσης, ἰδρυθείσης κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ φυλάσσονται σπουδαῖαι σημασίαι κώδικες.

³ Ἡ ἔρευνα αὕτη ἐπραγματοποιήθη διὰ λογαριασμόν τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου κατόπιν σχετικῆς ἐντολῆς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὸ κατ' αὐτὴν συγκεντρωθὲν καὶ καταγραφὲν ὕλικόν κατετέθη ἐν χειρογράφῳ εἰς τὸ Ἀρχεῖον ὑπ' αὐξ. ἀρ. 2764 (ἰδὲ καὶ τὴν σχετικὴν ἐκθεσίν μου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 338 - 350).

⁴ Ὁ ἱερεὺς Θολαρίων «τὸ ἐκληρονόμησεν ἀπὸ ἄλλων ἱερέα πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Τώρα ἔχει 20 χρόνια νὰ τὸ χρησιμοποίησῃ», μέ ἐπληροφόρησεν. Ὁ δ' ἐφημέριος Βρούτση τὸ ἔλαβεν ἐκ τοῦ ἀπάππου του ἱερέως Μιχαὴλ Γαβαλᾶ, τελευτήσαντος τὸ 1927, ὅστις πάλιν τὸ εἶχεν ἀντιγράψαι ἐκ χειρογράφου προγενεστέρου αὐτοῦ γέροντος ἱερέως. Πληροφορήτριά μου ἐξ

τῶν κειμένων. Ὡς φαίνεται, καὶ οἱ ἐξορκισμοὶ οὗτοι ἀπέρρευσαν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰωαννίδου ἀναφερομένων χειρογράφων τῆς μνημονευθείσης μονῆς Χοζοβιωτίσης, ἐκρησιμοποιοῦντο δ' ὑπὸ τῶν ἱερέων τῆς Ἀμοργοῦ παραδιδόμενοι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον ἢ ἀντιγραφόμενοι ὑπ' αὐτῶν, ἐξ οὗ καὶ ἡ παρεϊσφρησις τῶν σφαλμάτων καὶ παρανοήσεων. Τὰ κείμενα τῶν ἐξορκισμῶν (οἱ ἰδικοὶ μου ἐξορκισμοὶ δηλοῦνται ἐφεξῆς συντομίας χάριν ὁ μὲν ἐκ Θολαρίων διὰ τοῦ Θολ.¹, ὁ δὲ ἐκ Βρούτση διὰ τοῦ Βρ.²) ἔχουν ὡς ἐξῆς³.

Α'.

*Εὐχὴ καὶ ἐξορκισμὸς εἰς τὴν μαρὰν καὶ ἀκάθαρτον Γιαλλοῦν*⁴

Ὡς ἐξήρχετο⁵ ὁ ἀρχάγγελος⁶ Μιχαὴλ ἐκ τῶν οὐρανῶν⁷ ἀπήντησεν αὐτῷ ἡ μαρὰ καὶ ἀκάθαρτος Γυλοῦ⁸ ὁ δὲ ἀρχάγγελος ἰδὼν αὐτήν, ἀφείς τὴν ὁδὸν ἣν ἔμελλε πορεύεσθαι (ἐξ)έστη τοῦ ὁρᾶν αὐτήν. Ὁ δὲ ἀρχάγγελος ὡς ἄγριον καὶ πονηρὸν θηρίον, ὅφεις δὲ ὑπῆρχον γύρωθεν τοῦ σώματος αὐτῆς καὶ ἐπὶ τὸν λαιμὸν αὐτῆς ἔχιδνα, φοβερά ἡ κεφαλὴ αὐτῆς, κόπρος καὶ δυναδία ἔρρεον οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς. Ὡς ἔπαινε αὐτὴν, οἱ μυκτῆρες αὐτῆς πλάττοντο ὡς ἔχον, τὸ στόμα αὐτῆς ὡς περ ταφος ἀνεωγμένος, ἡ γλῶσσα αὐτῆς ἔκχετο ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς σπιθαμὴν μίαν, ἡ ἰδία φαρυμάκι ὑπῆρχε γεμάτη, οἱ ὀδοὶ αὐτῆς μεγάλοι ὡς περ λέοντος, αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ὑπῆρχον ἕως τὴν πτέρωτος, οἱ ὀνυχες τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν

ἄλλου ἐκ Θολαρίων μου ἀνεκοίνωσεν, ὅτι καὶ ὁ ἱερεὺς πατὴρ τῆς κατεῖχε πρὸ πολλῶν ἐτῶν παρόμοιον τι χειρογράφον «γιαλλοδοχάρτι» καὶ ὅτι πολλὰ εἶχεν εἰς αὐτὴν περὶ «Γιαλλοῦδων» διηγηθῇ (Λ.Α. χειρ. ἀρ. 2746, σ. 194).

¹ Λ. Α. χειρ. ἀρ. 2764, σ. 186 - 193.

² Λ. Α. χειρ. ἀρ. 2764, σ. 440 - 444.

³ Διορθοῦνται κατὰ τὸ δυνατόν τὰ ἐμφανῆ ὀρθογραφικὰ σφάλματα.

⁴ «Ἐξ ἀρχαίου χειρογράφου τῆς μονῆς Ἀμοργοῦ καλουμένου «Διαβαστάριον», οὗτινος πίνακα τῶν περιεχομένων ἰδὲ ἐν τοῖς Μοναστηριακοῖς, ἐν τῇ Ἀναγραφῇ τῆς Βιβλιοθήκης ὑπ' ἀριθ.»

Αἱ ἀκολουθοῦσαι «διάφοροι γραφαὶ ἐξ ἑτέρου ἀρχ. χειρογρ. ἐν τῷ αὐτῷ ἐξορκισμῷ», ὡς χαρακτηρίζονται ὑπὸ τοῦ ἀντιγράφαντος τοὺς ἐξορκισμοὺς Ἰωαννίδου, παρατίθενται κατωτέρω, ὡς αὗται εὐρίσκονται ἐν τῷ χειρογράφῳ αὐτοῦ. Ἐξ ἄλλου αἱ ὑπ' ἀρ. 9 καὶ 26 (σ. 42) ἐντὸς ἀγγυλῶν γραφαὶ σημειοῦνται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰωαννίδου ὑπεράνω τῶν ἀντιστοιχῶν λέξεων τοῦ κειμένου τῶν ἐξορκισμῶν.

⁵ κατήρχετο ⁶ ἀρχιστράτηγος ⁷ μετὰ πλήθους στρατιᾶς ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων ⁸ ἠκολούθουν δὲ αὐτῇ ἀναρίθμητοι δαίμονες ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης ⁹ καὶ καπνὸς ἀνέθρωςκεν ἐκ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς.

αυτῆς μεγάλοι ὥσπερ ὄργανον μίαν¹, καὶ ἐν τῇ μέσῃ αὐτῆς οἱ μαστοὶ ἐκρέμαντο. Ὁλὴ ἐπῆρχεν ὡς² φαντασία διαβολικὴ, ὅλη φόβος καὶ τρόμος δαιμονικός. — Ταῦτα ἰδὼν Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος λαβὼν αὐτὴν ἐκ τῶν δεξιῶν αὐτῆς πλοκάμων ἐβασάνιζεν αὐτὴν ἀντλεῶς καὶ ἀπόνως, ὥστε ποντίσαι αὐτὴν ἐν τῷ βάθει τοῦ Ταρτάρου, ὅπου ἡ καθέδρα αὐτῆς ἐστι. — Τότε ἰδοῦσα ἡ μαρὰ καὶ ἀκάθαρτος³ τὴν βάσανον, λέγει τῷ ἀρχαγγέλῳ τοῦ ἀφειθῆναι⁴ αὐτήν, καὶ μὰ τὸν τρίφωτον Θεὸν οὐ μὴ ἀδικήσω ποτὲ τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ (δεῖνα). Λέγει αὐτῇ ὁ ἀρχάγγελος: Παμμίαιρον καὶ ἀκάθαρτον καὶ ἐβδελυγμένον γύναιον «ποῦ πορεύῃ καὶ ποῦ ἀπέρχῃ;»⁵ Λέγει αὐτὴ πρὸς τὸν ἀρχάγγελον· ἐγὼ ὑπάγω εἰς τὸν κόσμον⁶ καὶ φαίνομαι⁷ ὡς ὄφρις, ὡς δρᾶκων, ὡς ρυκτεριδα, ὡς ποντικός, ὡς μυῖα πετωμένη⁸, ἐγὼ ποιῶ τὸν Βραχνᾶν⁹, ἐγὼ νεωτέρας γυναικας ψύχω¹⁰ καὶ μαραίνω καὶ τὸ γάλα των ξηραίνω¹¹, ἐγὼ ἔχω χεῖρα¹² σιδηρᾶν καὶ σύρω τὰ νήπια ἐκ τῆς κοίτης, καὶ πνίγω αὐτοὺς καὶ τελευτῶσιν, ἐγὼ καθαίρω ἐπίσκοπον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἐγὼ σκορπίζω τὸν οἶτον¹³ ἐκ τοῦ ἁλωτος καὶ κοινοριὸν αὐτὸν ποιῶ, ἐγὼ ποιῶ γυνῶσιν ἀνδρογύνων¹⁴ καὶ ταῦρον ἀπὸ ἀγέλην ἐξεκερατίζω¹⁵, καὶ πᾶσαν ἄλλην κακὴν ἐβασάνω¹⁶ ποιῶ εἰς τὸν κόσμον. — Ταῦτα ἀκούσας Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος ἐβόησεν ὡς ἦν αὐτὴν εἰς τὸ χάος τῆς γῆς. Ἡ δὲ ἰδοῦσα λέγει τῷ ἀρχαγγέλῳ: «ὦς εἶπες, ὦς ἔφη ἄγγελε τοῦ Θεοῦ Μιχαὴλ, καὶ μὴ τὴν δόνησίν σου καὶ τὴν χάριν τὴν ἁγίαν μαρτύρου Σωπτοῦ καὶ Ταϊδώρου¹⁷ καὶ τῆς ἁγίας Μαρίας¹⁸ οὐ μὴποτε ἐπακαμάτω εἰς τὸν κόσμον, οὐδὲ ἀδικήσω τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ (δεῖνα) καὶ ἔὰν ἀφήσῃς με, ἔφη ἄγγελε τοῦ Θεοῦ, εἰπὼ σοι¹⁹ πάντα τὰ ὀνόματά μου. — Λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ ἀρχάγγελος· Λέγε ταῦτα, ἐβδελυγμένον καὶ ἀκάθαρτον γύναιον²⁰ καὶ εὐθὺς λέγει τῷ ἀρχαγγέλῳ τὸ α', ὄνομα καλοῦμαι Γυλοῦ²¹ τὸ β', Ἀμορφοῦ²² τὸ γ', Ἀκεντροφοῦ²³ τὸ δ', Παιδοπνιγοῦ²⁴ τὸ ε', Χαρχαρίστρα²⁵ τὸ σί, Μανταζαρέα²⁶ τὸ ζ, Ἀβυζοῦ²⁷ τὸ η', Ὀρχήστρα²⁸ τὸ θ', Ἀναπαρδαλέα²⁹ τὸ ι', Παραφουκράστοῦ τὸ ια', Μεθύστρα³⁰ τὸ ιβ', Μιὰρὰ³¹ καὶ τὸ

¹ ὡς δρέπανα ² ἐν ³ Γαλλοῦ, ἡ μήτηρ τῶν παθημάτων ⁴ ἀφῆσαι ⁵ καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ Γαλλοῦ λέγει πρὸς τὸν ἀρχ. εἰμαι ἢ Ἀβυζοῦ ἐκ τῶν 72¹ παθημάτων τῶν ἀνθρώπων ⁶ καὶ εἰσερχομαι εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἀνθρώπων ⁷ ὡς ἐρπετόν, ὡς τετραπόδον ⁸ καὶ πολυειδῶς μεταμορφουμένη ⁹ Βραχνᾶν [Βαρυχνᾶν] ¹⁰ ψήνω ¹¹ καὶ παρθένους ἀμιάντους φθειρώ ¹² χεῖρας ¹³ καρπὸν ¹⁴ μαραίνω καὶ θολώνω τοὺς ὀφθαλμοὺς ¹⁵ ἀφανίζω, ἐγὼ σκορπίζω τὰς οἰκίας ὡς φύλλα εἰς τὰ ὄρη, ἐγὼ ἀγριοῖω τὴν θάλασσαν εἰς τὸ καταποντίσαι τὰ πλοῖα ¹⁶ ἐνέργειαν ¹⁷ Εὐνηοῖον καὶ Σινηδώρον (Νισηδόρου) καὶ Κυπριανοῦ ¹⁸ καὶ τῆς ὑπεραγ. Λεοποίνης ἡμῶν Θεοτόκου ¹⁹ τὰ δώδεκα ἡμῶν (τὰ εἰκοσι καὶ ἡμῶν ὀνόματά μου) ²⁰ μὴ σε κακὴν κακῶς βασανίσω ²¹ Γαλλοῦ ²² Ἀνετροφοῦ, Ἀκεντροφοῦ, Ἀβυζοῦ ²³ Καρχοῦ ²⁴ Παταξαρέα, Παντεξηρία ²⁵ Αἰγυπτιανὴ ²⁶ Βρεφοπνίκτρα [Ἀναπαρδαλέα] ²⁷ Ἀδικία. ²⁸ τὸ ιγ', Δαρδαλοῦσα²⁹ τὸ ιδ', Μορφοῦσα³⁰ τὸ ιε', Λυολαδοῦσα τὸ ισ',

ἡμιν Πετωμένη. Ταῦτά εἰσι τὰ ὀνόματά μου, ἃ εἶπον σοι, καὶ ὅστις γράψῃ αὐτὰ εἰς φυλακῆριον, οὐ μὴ ἀδικήσω αὐτόν¹. Λοιπόν, ἀρχάγγελε τοῦ Θεοῦ Μιχαήλ, ἀπόλυσόν με καὶ θέλω διάγειν² εἰς ὅρη ἀδιάβατα, μὰ τὸν ὄρκον³ ὃν ὤμοσά σοι. Τότε ἰδὼν αὐτὴν καὶ ἀκούσας ταῦτα, διὰ τοὺς φρικτοὺς ὄρκους αὐτῆς ἀπέλυσεν αὐτὴν χωρὶς βάσανον· ἀλλ' ὥμοσεν αὐτῷ, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ ποτὲ εἰς τὸν οἶκον τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ (δεῖνος) καὶ εἰς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, τὰ ἔσθθην καὶ τὰ ἔξωθην, καὶ οὐ μὴ βλάβῃ αὐτόν⁴ ἀσθένεια, οὔτε λοιμικὴ, οὔτε ρῖγος, οὔτε ἄλλη ἀσθένεια καὶ οὐ μὴ βλάβῃ οὐδένα ἐκ τῶν ἐτέρων ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ ἀδελφάς, οὔτε ἄρσεν, οὔτε θῆλυ, ἀλλὰ φεύξομαι ἀπ' αὐτοῦ⁵ διὰ τοῦ σημείου τοῦ Τιμίου Στανροῦ τοῦ Χριστοῦ. — ὦ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Β'.

Ἐξορκισμὸς β' ἐκ τοῦ αὐτοῦ Διαβασταρίου τῆς Μονῆς.

Ὡς ἐπεριπάτει ἡ Διαβολοτριβολισσα, τὸ σατανικὸν θηρίον, ὑπὲρ αὐτῆς ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ καὶ λέγει αὐτῇ, Ἐγὼ ἐπάγω καὶ διαβολοτριδοῦσα, τοῦ σατανᾶ τὸ θηρίον· λέγει αὐτῷ ὑπάγω γὰρ γινώσκω, ἔπειτα εἰς τῆς μητρὸς σου τὰν κλῆρον ἰζινίαν γὰρ τοῦ δώσω, καὶ τὸ στόμα τοῦ ἰφροῦ γὰρ γεμίσω, καὶ τὰ ὀμμάτιά του ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω γὰρ γυρίσω, καὶ τὰ χεῖρά του ἐπιστάθια γὰρ κάμω. — Λέγει αὐτῇ ὁ ἀρχάγγελος· ὀρκίζω σε κατὰ τῆς κορυφῆς τοῦ δευροξασμένου φοβεροῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐξ οὗ ἐκπορεύονται Δυνάμεις, Ἀρχαί, Ἐξουσίαι, Θρόνοι, Κυριότητες καὶ πάντα τὰ ἅγια τάγματα, τροχοὶ πύρινοι καὶ υπεράνω τῶν τροχῶν τὰ πολυόματα Χερουβὶμ καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα Σεραφίμ, κράζοντα καὶ λέγοντα ἅγιος, ἅγιος κλπ.

Γ'.

Ἐξορκισμὸς γ' ἐξ ἀρχαίου χειρογράφου*.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Αὐρηλιανοῦ (:) τοῦ ὑπάτου βασιλέως γυνὴ τις οὖσα θεοσεβής, ὀνόματι Μελιτινή, ἐν χώρᾳ τῇ Αὐσίτιδι, ἔσχεν ἄνδρα ὀνόματι Θεόδουλον εὐσεβῆ καὶ φοβούμενον τὸν Θεόν, ἐποίησε δὲ μετὰ τῆς Μελιτινῆς, γυναικὸς αὐτοῦ

Σωματοῦσα· τὸ ιζ', Σαββατοῦσα· τὸ ιη', Ροφοῦσα· τὸ ιθ', ;, τὸ κ', Βηματοῦσα ¹ ποτὲ ² διαβῶ

³ τοὺς ὄρκους ⁴ ποτὲ ⁵ μίλια μ'.

* Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς κλπ. Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος μέχρι τέλους τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Πάσχα. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

τέκνα ἕξ· καὶ μαθοῦσα ἡ μιὰ στρίγλα Γιαλλοῦ ἢ Ἀναδαρδαλέα, ὑπῆγε καὶ ἀπέκτεινε καὶ τὰ ἕξ τέκνα αὐτῆς· ὕστερον δὲ ἐποίησε παιδίον ἄρσεν καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἀβγουζῆν καὶ ἐπῆρε τὸ παιδίον καὶ ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν καὶ ἐποίησεν ἐκεῖ οἶκον χαλκοῦν καὶ ἐμολύβδισεν αὐτὸν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ ἡ Μελιτινὴ μετὰ δώδεκα θεραπαινίδων καὶ εἶχε μεγάλην παρηγορίαν. Οἱ δὲ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ Σισινιανὸς καὶ Σισίνιος καὶ Σισινίδωρος, οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ τῆς Μελιτινῆς ἐδιάβησαν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, ἐρχόμενοι ἀπὸ τοῦ φουσατοῦ ἀπὸ Ἀραβίας, στρατευθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀβγάρου τοῦ βασιλέως καὶ ἔφθασαν εἰς τὸν οἶκον τῆς ἀδελφῆς αὐτῶν Μελιτινῆς ὥρα μεσονυκτίου καὶ ἔκραζαν λέγοντες, «ἄνοιξον ἡμῖν, ἀδελφὴ Μελιτινὴ, ἵνα εἰσέλθωμεν ἐν τῷ οἴκῳ σου. — Ἡ δὲ ἀποκριθεῖσα εἶπεν· οὐ δύναμαι ἀνοίξαι ὑμῖν, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, διὰ τὴν μιὰν στρίγλαν Γιαλοῦν. Οἱ δὲ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἐπέμειναν λέγοντες, ἄνοιξον ἡμῖν, ἵνα ἀναπανθῶμεν ἐν τῷ οἴκῳ σου· καὶ ἀνοίξασα αὐτῶν εἰσῆλθεν ἡ μιὰ Γιαλλοῦ, καὶ ἔγινε κοινορτός καὶ ἠκολούθησε τῶν ἁγίων καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν πύργον καὶ τὸ πρῶτον ἐπνίξε τὸ νέον μειράκιον τὸν Ἀβγουζῆν, καὶ τὸ πρῶτον ἀναστὰσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔφερε τὸ παιδίον νεκρὸν καὶ ἠρξάτο θρηνεῖν καὶ ὀλοφυρομένη μετὰ κλαυθμοῦ ἔλεγεν, ὦ λαί, Σισίνιε, Σισινιανὲ καὶ Σισινίδωρε, τί ἐποιήσατέ μοι καὶ ἐπνίξατε τὸν υἱόν μου ἡ ἀκάθαρτος στρίγλα. Οἱ δὲ ἅγιοι τῶν Θεῶν περοχαινοῦσαντες τὴν ἑαυτῶν πόρνην εἰς τὰ ἄρη καὶ ἐδοκίμασαν αὐτὴν καὶ ἐπῆντησαν τὴν πιελέαν καὶ ἠρώτησαν αὐτήν. «Μήπως εἶδες τὴν ἀκάθαρτον στρίγλαν; καὶ εἶπεν· ὄχι, ψευδομένη. Καὶ ἐκαταράσθησαν αὐτῇ λέγοντες, οὐδέποτε ἀνθίσῃ». Εἶτα δ' ἀπῆντησαν τὴν ἑλαίαν καὶ ἠρώτησαν, μήπως εἶδε τὴν ἀκάθαρτον Γιαλλοῦν, ἡ δὲ ἑλαία εἶπε ἀληθεύουσα, τώρα ἐπέρασεν ἐντεῦθεν, καὶ ἠυχήθησαν αὐτῇ λέγοντες, εὐλογημένη γὰρ εἶσαι καὶ ἀπὸ τὸν καρπὸν σου γὰρ χρῶνται τὰ κανδήλια τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐπῆντησαν τὴν βάτον καὶ ἠρώτησαν αὐτήν καὶ εἶπε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἠυχήθησαν αὐτῇ λέγοντες· γὰρ ἀνθίσῃς καὶ γὰρ καρποφορήσῃς καὶ ἡ κορυφὴ σου ρίζαν γὰρ φέρῃ. — Ἰδοῦσα δὲ ἡ μιὰ τὸ παράδοξον θαῦμα ἔγινε στρουθίον καὶ ἐπειτάχθη εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ δὲ ἅγιος Σισίνιος ὥσπερ ἰέραξ αὐτὴν κατέλαβεν, ἡ δὲ μιὰ ἰχθύς ἐγένετο, ὁ δὲ ἅγιος Σισίνιος ἔβαλεν ἄγκιστρον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔλαβεν αὐτήν, ἡ δὲ μιὰ ἐγένετο τρίχα καὶ ἐκόλλησεν εἰς τὸν πώγωνα τοῦ Βασιλέως, οἱ δὲ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ λέγουσι τῷ Βασιλεῖ, Δέσποτα Βασιλεῦ, δὸς ἡμῖν μίαν τρίχα τοῦ πώγωνός σου καὶ ὁ βασιλεὺς ἔφη, λάβετε, ἅγιοι τοῦ Θεοῦ, ὅσας θέλετε καὶ ἀπλώσας ὁ ἅγιος Σισίνιος διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀνέσπασε μίαν τρίχα, καὶ ἰδὼν ὁ Βασιλεὺς ἐξέστη, οἱ δὲ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ τῷ Βασιλεῖ λέγουσιν, αὕτη ἐστὶν ἡ μιὰ Γιαλλοῦ ἢ Ἀναδαρδαλέα ἡ λεγομένη στρίγλα, ἡ ἀποκτείνουσα τὰ βρέφη τῶν ἀνθρώπων. Τότε οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἔτυπτον αὐτὴν μὲ ράβδον σιδηρᾶν λέγοντες αὐτῇ· Ἀπόδος μιὰν τὰ τέκνα τῆς Μελιτινῆς, καὶ τὸ νέον μειράκιον τὸν

Αὐγουνζήν' ἡ δὲ μιὰρὰ λέγει πρὸς αὐτούς· ἐὰν δύνασθε σεῖς νὰ ἀντλήσητε τὸ μητρι-
κὸν γάλα εἰς τὰς παλάμας σας, δύναμαι καὶ ἐγὼ νὰ δώσω τὰ τέκνα τῆς Μελιτινῆς.
Οἱ δὲ ἄγιοι προσευξάμενοι πρὸς τὸν Θεὸν ἀνέβλυσαν τὸ μητρικὸν γάλα εἰς τὰς πα-
λάμας αὐτῶν. — Ἰδοῦσα δὲ ἡ μιὰρὰ τὸ παράδοξον θαῦμα ἠγκαλίασε τὰ τέκνα τῆς
Μελιτινῆς καὶ πάλιν ἐβασάνιζαν αὐτήν· ἡ δὲ μιὰρὰ λέγει πρὸς αὐτούς. Μὴ μὲ βασανί-
ζετε, ἄγιοι τοῦ Θεοῦ, καὶ μὰ τὸ φοβερὸν ὄνομα τοῦ μεγάλου Θεοῦ ἡμῶν καὶ τοῦ
ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, τοῦ κρατήσαντός με εἰς Ναζαρεὶ τῇ πόλει, ὅταν τὸν Χριστὸν
ἠβουλήθην ἀποκτεῖναι, καὶ νὰ ὁμολογήσω τὰ ὀνόματά μου, καὶ ὅποιος τὰ ἔχει γραμ-
μένα, οὐ μὴ εἰσέλθω εἰς αὐτόν, οὔτε εἰς τὸν οἶκον του, ἀλλὰ φεύξομαι ἀπ' αὐτοῦ
μίλια ιε', καὶ νὰ μὴ ἀδικήσω οὔτε μικρόν, οὔτε μέγα, οὔτε ἄρσεν, οὔτε θῆλυ, οὔτε
ζῶον τετράποδον. Τότε οἱ ἄγιοι τοῦ Θεοῦ λέγουσιν αὐτῇ· δεῖξον, μιὰρὰ, τὰ ὀνόματά
σου, ἡ δὲ μιὰρὰ ἀρξαμένη λέγει· τὸ πρῶτον μου ὄνομα καλοῦμαι Γιαλλοῦ, τὸ β',
Βηματοῦ, τὸ γ', Παταξαρία, τὸ δ', Ἀρματό, τὸ ε', Καλαπτοῦσα· τὸ σί', Δαλιδοῦσα,
τὸ ζ', Πετοῦσα, τὸ η', Φωτοῦσα· τὸ θ', Χυροῦσα· τὸ ι', Μηρατοῦσα, τὸ ια', Λογι-
τον· τὸ ιβ', Στριγλά· τὸ ιγ', Δαρδαλοῦσα καὶ Τροσκὸν Περωνιόν· τὸ ιδ', Μορφοῦ· τὸ
ιε', Σεληνητό· τὸ ιστ', Σαλματοῦσα· τὸ ιε', Μυδοπνικτρα· τὸ ιη', Σαββατοῦσα· τὸ
ιθ', Ρουροῦσα· τὸ κ', Βηματοῦσα. Τὰτα τὰ ὀνόματά ἔχω καὶ ὅστις τὰ ἔχει γραμ-
μένα οὐ μὴ εἰσέλθω εἰς τὸν οἶκόν του οὔτε ποτε εἰς τὸν αἰῶνα.

Δ.

Χειρ. Θολ. *Εὐχὴ εἰς τὴν μιὰρὰν Αἰγιαλοῦν.*

Πρῶτον ποιήσον ἀγιασμόν καὶ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς 1ης Φεβρουαρίου.

*Ακολουθεῖ τὸ Εὐαγγέλιον (Λουκ. 10, 19 - 21).

*Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην.

*Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν... ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωϋ-
σέως ἐδόθη ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο.

Τὰ εἰρηνικά.

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

*Ορκίζω ὡς δαιμόνιον ἀκάθαρτον εἰς τὸ μέγα ὄνομα τοῦ Θεοῦ νὰ λείψης ἀπὸ
τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ (δεῖνα) ἀπὸ τὰ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Καὶ μὴ βλάβῃ αὐτὸν ἀσθέ-
νεια οὔτε λοιμικὴ οὔτε εἴγος οὔτε ἄλλη ἀσθένεια καὶ βλάβῃς καὶ ἐτέρους ἀδελφούς
ἀλλὰ φεύγε ἀπ' αὐτοῦ διὰ τὸ σημεῖον † τοῦ Σταυροῦ ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.
Ἀμήν.

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁρκίζω σε πνεῦμα πονηρὸν τὸν Ἀρχάγγελον Μιχαήλ. Ὁρκίζω οὖς εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Δεσπότης ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁρκίζω σε Πνεῦμα ἄλαλον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Δεσπότης, ἵνα ἀπέλθῃς εἰς τὰ ἄγρια ὄρη ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν. Ὡς ἐξήρχετο ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐπλήντησεν αὐτὸν ἡ μαρὰ καὶ ἀκάθαρτος Αἰγιαλοῦ. Ὁ δὲ Ἀρχάγγελος ἰδὼν αὐτήν, κλπ.

Ἡ συνέχεια τοῦ κειμένου παραλείπεται ὥς οὕσα ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τοῦ Α' ἐξορκισμοῦ (σ. 41 - 43). Μετὰ τὸ κείμενον τοῦ ἐξορκισμοῦ Α' ἀκολουθοῦν ἐν τῷ Θολ. τὰ ἐξῆς:

Κε πάντων τῶν Ἀγίων καὶ τῆς Θεοτόκου τὴν σὴν εἰρήνην δὸς ἡμῖν καὶ ἐλέησον ἡμᾶς ὥς μόνος οἰκτίρων.

Ὁρκίζω ὑμᾶς τὰ μαρὰ ἐναέρια ἐν οὐρανοῖς, ἐνεγκήκοντα πνεύματα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως Σολομῶντος τὰ δοκασάντα, ἅπαντες ὅραν ἀκούσῃτε τὸ ὄνομα τοῦ Κορ Σαβαώθ, μὴ φεύγετε, ὁ δὲ βασιλεὺς Σολομῶν λαβὼν σοφίαν παρὰ Θεοῦ ἐκείνην τὰ μαρὰ πνεύματα εἰς χροκά ὑδρίας.

Ὁρκίζω ὑμᾶς κατὰ τὴν στρεφάμενην πομφαίαν μὴ ἀναχωρήσετε ἀπὸ τὸν (δ.τ. Θ.δ.) ἀπὸ κεφαλῆς, ἀπὸ ἐγκεφάλου, ἀπὸ κρῶν, ἀπὸ μετώπου, ἀπὸ ἀκοῆς, ἀπὸ αἵματος, ἀπὸ μελιγκῶν, ἀπὸ οὐδόντων, ἀπὸ στομάχου, ἀπὸ καρδίας, ἀπὸ ὀφθαλμῶν, ἢ μητρομανίας ὀμφαλῶν ἢ νεφρῶν ἢ ἀπὸ φλέγμονος σαρκός, γονάτων, ἀπὸ τριχῶν ποδῶν καὶ πάντων τῶν μελῶν ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός. Ὁρκίζω σε εἰς τὸν Μιχαήλ Ἀρχάγγελον καὶ εἰς τοὺς λειτουργοῦντας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, κράζοντας καὶ λέγοντας. Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος Κύριος Σαβαώθ. Ὁρκίζω σε εἰς τὸν Ἀρχάγγελον Γαβριήλ τὸν ψάλλοντα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τὸ Ἀλληλούϊα. Ὁρκίζω σε κατὰ τοῦ Παντοκράτορος Θεοῦ καὶ κατὰ τοῦ ἐπτασώματος φρέατος, ἵνα ἐξέλθῃτε ἀπὸ τὸν (δ.τ. Θ.δ.) εἰ δὲ καὶ παρακούσῃτε τοὺς λόγους τούτους, ἔστι Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ ἀποστεῖλαι Ἅγγελον ἀπότομον, ἵνα βασανίσῃ ὑμᾶς εἰς τὴν γέννηαν τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην.

Ὁρκίζω σε φραγκαλιά, πολύμορφε ἢ ἀπερχομένη εἰς τὰ βρέφη. Ὁρκίζω σε εἰς τὸ ὄνομα τῶν τεσσάρων ἀρχαγγέλων Μιχαήλ, Γαβριήλ, Οὐραήλ καὶ Ραφαήλ. Ὁρκίζω σε τὴν Γιαλλοῦν καὶ πᾶν ἄλλο ἀκάθαρτον πνεῦμα, ἀρσενικὸν ἢ θηλυκὸν εἰς τὸν Θεὸν τὸν Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ὃν τρέμουναι Ἅγγελοι καὶ φρίττουσιν οὐρανοί, δειλιῶσιν ὄρη καὶ βουνοί, ἀπόσιττε ἀπὸ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ τῆδε. Δι' ἐνθῶν καὶ δεήσεων τῶν ἐν Ἁγίοις πατέρων ἡμῶν Νικολάου τοῦ ἐν Μύροις, Σπυρίδωνος τοῦ

Θανατουργοῦ, Ἐλευθερίου ἐπισκόπου, τῶν ἐν Ἁγίοις πατέρων ἡμῶν καὶ οἰκουμενικῶν μεγάλων διδασκάλων καὶ Ἱεραρχῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας, Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου, Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, Σιλβέστρου πάπα Ρώμης, Γρηγορίου τῆς μεγάλης Ἀρμενίας, Γρηγορίου Ἀκραγαντίνου, Βλασίου, Κυπριανοῦ, Διονυσίου, Ἱεροθέου, Μεθοδίου, Φωτίου, Παταπίου καὶ πάντων τῶν ἁγίων Ἱεραρχῶν, ὧν ταῖς αὐτῶν δεήσεις καὶ ἱκεσίαις τῆς Ἁγίας Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν Ἁγίων. Ἀμήν.

Πρεσβείαις Κύριε τῶν Ἁγίων γυναικῶν καὶ παρθένων μαρτύρων καὶ ὁσίων Θέκλας τῆς πρωτομάρτυρος, Αἰκατερίνης πανευφήμου καὶ παρθενομάρτυρος Παρασκευῆς, τῆς Ἁγίας Κυριακῆς. Εὐπραξίας. Πελαγίας, Ματρώνης, Εἰρήνης, Θεοδώρας καὶ Βαρβάρας τῆς Ἱαματικῆς, τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τῶν τριῶν θυγατέρων αὐτῆς πίστεως, ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης, Μηνοδώρας, Μητροδώρας καὶ Νυμφοδώρας, Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς, Φωτεινῆς τῆς Σαλαμίνος, Πουργαριᾶς Φωτοδότιδος φωτός, Θεοφανοῦς, Εὐδοξίας τῆς Βασιλικῆς. Ταῖς αὐτῶν δεήσεις καὶ ἱκεσίαις ρῦσαι τὸν (Δ.τ.) ἀπὸ πάσης βλάβης τοῦ ἀνταγινώσκοντος ἀπὸ δαιμονίου μεσημβρινοῦ ἀπὸ φαντασμάτων πονηρῶν, ἵνα δοξάζῃ καὶ ὁμολογῇ τὸ πάντα καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ε'.

Τὸ κεῖμενον τοῦ χειρ. Βρ. ἄρχεται: «Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀθρηλιανοῦ...» καὶ συμφωνεῖ πλήρως πρὸς τὸ παρατεθὲν ὡς ἄνω Β' τοῦ Ἰωαννίδου μὲ διαφορὰς τινὰς οὐχὶ πάντοτε σημαντικὰς. Ἐκ τούτων ἄξια σημειώσεως εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) Ἀντὶ τοῦ παρὰ Ἰωαννίδη β' ὀνόματος τῆς Γελλοῦς Βηματοῦ, ἀναγράφει τὸ Βρ. Βαταξία, ἀντὶ τοῦ γ' Παταξαρία, τοῦ δ' Ἀρματὸ καὶ τοῦ ιε' Σελήνη, ὑπάρχουν ἐν τῷ Βρ. ἀντιστοίχως Βασκανία, Ὀνομάκρα καὶ Σελήνη. 2) Μετὰ τὸ παρὰ Ἰωαννίδη τέλος οὐδέποτε εἰς τὸν αἰῶνα ἀκολουθεῖ ἐν τῷ Βρ. ἀλλὰ φεῦξομαι ἀπ' αὐτοῦ μίλια 15 πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν, ὡς καὶ ἐν τῷ χειρ. Θολ. Μετὰ ταῦτα τὸ κεῖμενον Βρ. συνεχίζει ὡς ἑξῆς:

Κατερχόμενος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ Ἀρχιστράτηγος Μιχαὴλ θεωρεῖ τὴν μιὰν Γαλλοῦ εἰς τὴν μητέρα τῶν παθημάτων μου κατέρχονται τὰ δαιμόνια καὶ πίπτουσιν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἶδεν αὐτὴν ὁ Ἀρχιστράτηγος Μιχαὴλ, καὶ λέγει εἰς αὐτήν, ποῦ πορεύεσαι; εἰπέ μου τὴν ἀλήθειαν ὅτι θέλουνσι δώσειν εἰς κρίσιν. Τότε ἡ μιὰ, ποῦ πορεύεσαι;

λέγει πρὸς αὐτόν, μὴ κακῶς ἀπολέσης με, Ἀρχιστράτηγε, καὶ λέγω σοι πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἀβυζοῦ, ἀπὸ τὰ εβδομήκοντα δύο ἡμῖν παθήματα τῶν ἀνθρώπων κατέχω καὶ ἀπέρχομαι εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν ὡς ὄφεις, καὶ ὡς δράκων, ὡς ἐρπετὸν τετράποδον, καὶ μεταμορφοῦμαι ὡς θέλω, ἐγὼ πίνω τὸ γάλα τῶν γυναικῶν καὶ ἀποφρύνουσιν οἱ μαστοὶ αὐτῶν, ἐγὼ ψήνω καὶ μαραίνω καὶ θολαίνω τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁμοίως καὶ ἐν τῇ κοίτῃ αὐτῶν ξυπνῶ αὐτὰ καὶ πηδῶ...¹.

*

Ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν κειμένων τῶν ἐξορκισμῶν καθίσταται, νομίζω, φανερόν ὅτι, ὡς ἤδη ἐλέχθη, καὶ οἱ ἰδικοὶ μου προῆλθον ἐκ τῶν χειρογράφων τῆς μονῆς Χοζοβιωτίσης. Οἱ κατὰ καιροὺς χρησιμοποιήσαντες τοὺς ἐξορκισμοὺς τούτους ἱερεῖς ἐπήνεγκον εἰς αὐτοὺς οὐχὶ ἀξίας λόγου προσθήκας, προσηροσμένας, ὡς φαίνεται, καὶ πρὸς τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἀνεγινώσκοντο.

Πότε χρονολογοῦνται τὰ χειρόγραφα τῆς μονῆς δὲν δύναται νὰ προσδιορίσῃ τις. Ἐνδεικτικὸν τῆς παλαιότητος αὐτῶν εἶναι πάντως τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἰωαννίδης ἤδη πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν τὰ χαρακτηριστὰ ἐκείνη ἀρχαία. Οἱ τοιοῦτοι κατὰ τῆς Γελλοῦς ἐξορκισμοὶ εἶναι, ὡς γνωστόν, παλαιὰ διασωθέντες μέγιστοι ὅμιλοι ἐκ τῶν βυζαντινῶν χρόνων². Καὶ εἰς τοὺς παρατεθέντας ἐξορκισμοὺς ἡ Γελλὼ παριστάται ὡς παιδοπνίκτρια ἢ ὡς βλάπτουσα γενναϊότερον τῆς λεχρίδας δαίμων, αἱ τοιαῦται δὲ περὶ αὐτῆς δοξασίαι εἶναι καὶ αἱ συνηθέστεραι παρὰ τῷ λαῷ³. Κατὰ τὸν ἀνωτέρω Γ' ἐξορκισμόν (σ. 44) τὴν Γελλὼ διώκουν οἱ ἀδελφοὶ τῆς ὑπ' αὐτῆς βλαβείσης Μελιτινῆς Ἀγιοὶ «Σισινιανὸς καὶ Σισίνιος καὶ Σισινίδωρος», οἵτινες μὲ παρηλλαγμένα πως ἐνίοτε ὀνόματα εἶναι καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ὁμοίων ἐξορκισμῶν γνωστοί. Ὁ Εὐλόγιος

¹ Τὸ κείμενον ἐλλιπὲς μὴ δυνηθέντος τοῦ ἱερέως νὰ ἀνεύρῃ τὰ λοιπὰ φύλλα τοῦ χειρογράφου. Τὸ παρατιθέμενον ἀπόσπασμα ἀπαντᾷ παρηλλαγμένον τόσον παρὰ Ἰωαννίδην (ἀνωτ. σ. 41-42), ὅσον καὶ ἐν τῷ Θολ. (ἀνωτ. σ. 46).

² Παλαιότερα παραδόσεις περὶ τοῦ δαίμονος τῆς Γελλοῦς παρὰ Σαπφοῖ (ἀπόσπ. Diehl 104). «Εὐχὴν τῆς Γελλοῦς» ἤτοι ἐξορκισμόν ὅμοιον πρὸς τοὺς ἀνωτέρω εὐρίσκομεν τὸ πρῶτον παρὰ Μιχαὴλ Ψελλῶ (ἰδὲ Κ. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. Ε', ἐν Ἀθήναις 1876, σ. 573-575) καὶ εἰς μεταγενεστέρους κώδικας. Ἰδὲ Γ. Κ. Σπυριδάκη, Ἐξορκισμοὶ καὶ μαγικοὶ κατάδεσμοι ἐκ Κρητικῶν χειρογράφων, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχείου, ἔτ. 3-4 (1941-42), ἐν Ἀθήναις 1951, σ. 61-62 καὶ 69-72, ἔνθα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία, ἢ πρόσθετος: Νέος Ἑλληνομνήμων, τόμ. Α' (1904), σ. 506 καὶ Δ. Β. Οἰκονομίδου, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχ., τόμ. 8 (1953-54), ἐν Ἀθήναις 1957, σ. 19-23: Διὰ τὰς βυζαντινὰς περὶ Γελλοῦς δοξασίας ἰδὲ Φαίδ. Κονκονλέ, Β.Β.Π., τόμ. ΑΙΙ, 1948, σ. 253-254 καὶ τόμ. Δ', 1951, σ. 34.

³ Ἰδὲ Γ. Κ. Σπυριδάκη, ἔνθ' ἀν., σ. 71.

Κουρίλας, νομίζων, ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ πολωνυμίας ἑνὸς μόνον Ἀγίου, τοῦ Ἀγίου Σισινίου, ἀναζητεῖ συσχετισμὸν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, ἐπειδὴ τὸ συναξάριον τοῦ Σισινίου, ἀνατολικῆς μᾶλλον προελεύσεως, ἔχει, ὡς διατείνεται, ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸ θαῦμα τῆς δρακοντοκτονίας τοῦ Ἀγίου Γεωργίου¹.

Ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ ἐπεισόδια, καθ' ἃ οἱ διδῶνται τῆς Γέλλους Ἅγιοι καταρῶνται μὲν τὴν πετέαν, διότι ἐρωτηθεῖσα ὑπ' αὐτῶν περὶ τῆς διωκομένης Γέλλους ἀπήντησε ψευδῶς εἰς αὐτούς, δίδουν δ' εὐχὰς εἰς τὴν ἐλαίαν καὶ τὴν βάτον ἀκριβῶς διὰ τὸν ἀντίθετον λόγον. Ταῦτα ἀπαντοῦν ὁμοίως καὶ ἐν Ναξιακῷ ἔξορκισμῷ τῆς Γέλλους, δημοσιευθέντι ὑπὸ τοῦ Δ. Β. Οἰκονομίδου².

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τύπου εὐρύτερον γνωστῶν παρὰ τῷ λαῷ περὶ φυτῶν (ἢ καὶ περὶ ζώων) παραδόσεων. Περὶ τῆς πετέας συγκεκριμένως δὲν γνωρίζω σχετικὴν λαϊκὴν παράδοσιν. Εἶναι ὅμως γνωστὸν συναφῶς, ὅτι ποικίλαι ἰδιότητες πολλῶν φυτῶν ὀφείλονται εἰς κατ' αὐτῶν ἄρὰν καὶ δὴ καὶ ὑπὸ ὁμοίας ὡς ἄνω συνθήκας. Οὕτω κατὰ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις, ὁ Χριστὸς ἐκφέρει ἄρὰς κατὰ τῆς δάφνης καὶ τῶν λουμπίνων, διότι ἠκολούθησαν τὰ κρούσων τοῦτον διωκόμενον ὑπὸ τῶν Ἑβραίων. Ὁμοίως παραδίδεται ἡ Παναγία ἐν τῷ φερομένῳ ὡς μοιρολογίῳ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς τὴν δάφνην ἢ τὴν λουμπουνναριὰν ἢ τὴν κληματαριὰν ἐξ οὗ καὶ αἱ λαϊκαὶ τῶν αὐτῶν φυτῶν ἰδιότητες, τὸ θέμα δὲ τοῦτο ὑπὸ διάφορον ὅμως οἰκονομίαν δὲν εἶναι ἄγνωστον καὶ εἰς τὰ δημώδη ᾠσματα τοῦ γεφυριοῦ τῆς Ἄρτας καὶ τοῦ θαλάμου τοῦ Λιγενῆ³. Περὶ τῆς ἐλαίας καὶ τῆς βάτου ἀναφέρουν αἱ λαϊκαὶ παραδόσεις, ὅτι εἶναι εὐλογημένοι ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἢ καὶ τῆς Παναγίας καὶ ὡς ἐκ τούτου παραμένουν ἀειθαλεῖς ἢ φυτρώνουν εὐκόλως κτῴ. εἴτε διότι ἔκρυσαν τὸν Χριστὸν διωκόμενον ὁμοίως ὑπὸ τῶν Ἑβραίων⁴ εἴτε δι' ἄλλους λόγους⁵.

Αἱ περὶ Γέλλους τέλος σημεριναὶ ἀντιλήψεις τῶν Ἀμοργίνων δὲν ἔχουν ὅπως δὴποτε διαμορφωθῇ ἐρήμην τῶν παρατεθέντων ἔξορκισμῶν, καὶ τοῦτο, διότι οἱ

¹ Ἰδὲ *Εὐλόγιον Κουρίλα*, Ὁ καβαλλάρης Ἅγιος Γεώργιος ἐν τῇ ἀγιογραφίᾳ καὶ Λαογραφίᾳ, δημώδης τύπος ἐν Θράκῃ, Ἀρχ. Θρακ. Λαογρ. Θησ., τόμ. 22 (1957), σ. 39 - 51.

² Δ. Β. Οἰκονομίδης, Ἀπεραθίτικα λαογραφικὰ σύμμεικτα, τευχ. Α'. Ἀθήναι 1940, σ. 67 - 68.

³ Ἰδὲ περὶ τούτων Στεφ. Δ. Ἡμέλλον, Δημῶδεις παραδόσεις ἐκ Νάξου, Ἑπετ. Λαογρ. Ἀρχείου, τόμ. 11/12 (1958 - 59), ἐν Ἀθήναις 1960, σ. 218 - 220, ἐνθα καὶ βιβλιογραφία. Ἰδὲ καὶ Δ. Α. χειρ. ἀρ. 1161B', σ. 136.

⁴ Δ. Α. χειρ. ἀρ. 1141, σ. 143, Σινώπη (Μαρία Λιουδάκη, 1938), ἀρ. 1381A', σ. 23, Ἅγιος Γεώργιος Λασιθίου (Μαρία Λιουδάκη, 1939), ἀρ. 124, σ. 68 (ἐκ Καρπενησίου).

⁵ Ἰδὲ Δημ. Λουκοπούλου, Νεοελληνικὴ μυθολογία. Ζῶα· φυτά. Ἐν Ἀθήναις 1940, σ. 192 - 193.

τελευταῖοι ἦσαν, φαίνεται, παλαιότερον εἰς εὐρεῖαν χρῆσιν. Ὑπάρχει ἐνταῦθα ἡ πίστις ὅτι «οἱ Γιαλλοῦδες εἶναι σὰν φαντάσματα πού πετοῦν εἰς τὸν ἀέρα τὴν νύχτα» (Λ.Α. χειρ. ἀρ. 2764, σ. 157, 158). Ἡ βλαπτικὴ τῶν δυνάμεις ἔχει ὡς στόχον ὄχι μόνον τὰ νήπια¹ ἀλλὰ καὶ τὰ μεγάλης γενικώτερον ἡλικίας ἄτομα (χειρ. σ. 82 - 83, 149). Ἐνταῦθα πιστεύεται ἔτι ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι «Γιαλλοῦδες». «Ἐδῶ εἶχαμε μὰ Γιαλλοῦ κ' ἦτανε δημαρχοπούλα», μὲ διεβεβαίωσαν (χειρ. σ. 157). Ἡ τοιαύτη Γιαλλοῦ λέγεται «γιορτοκάμωμα, γιατί γεννιέται τις παραμονές τῶν Χριστουγέννων κ' εἶναι ἐνάντιες οἱ ἡμέρες αὐτές. Αὐτὰ τὰ παιδιά σπέρνονται τὴν ἡμέρα τοῦ Ἐθαγγελισμοῦ. Πρέπει τρεῖς μέρες μπροστὰ νὰ προσέχης καὶ τρεῖς μέρες πίσω» (χειρ. σ. 149). Περαιτέρω πιστεύεται ὅτι «Γιαλλοῦδες» εἶναι οἱ γεννώμενοι «τὴν ἡμέρα τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας, τὴν προπαραμονὴ τῶν Χριστουγέννων. Ὅ,τι παιδί γεννηθῇ ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα ματιάζει καὶ λέγεται Γιαλλοῦ. Τὸ θεωροῦν ὅτι ἔχει κακὸ πνέμα καὶ βλάφτει ὄχι μόνον τὰ παιδιά ἀλλὰ καὶ τοὺς μεγάλους. Λένε: μού τὸ γιαλλούγιασε τὸ παιδί πού τό 'δε»² (χειρ. σ. 82 - 83). Καὶ ἄλλοι ἔξ' ἄλλου ἐκδοχὴν (ἐν προκειμένῳ ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν σημεῖωμα εὐρισκόμενον ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 1685Α 'χειρ. τοῦ Λαογρ. Ἀρχ., συλλ. Ἰωαννίδου) οἱ πατὴρ τὰ Χριστουγεννα γεννώμενοι ἄρρενες εἶναι Καλικάντζαροι τὰ δὲ θήλα Γιαλλοῦδες. «Καὶ ὁ μὲν Καλικάντζαρος ἀποθνήσκει κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν, καὶ νομίζοντες ὅτι τὸν εἰπύουν εἰς ἱμῶς μὲ ψυχρὰ νερά, ἡ δὲ Γιαλλοῦ ματιάζει, βασκάνει καὶ στριγλάνει». Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων προλήψεων προήλθε καὶ ἡ γνωστὴ ἐνταῦθα παροιμιώδης φράσις: «Ἀμα γεννηθῇ ὁ Χριστός, ὄγοιός θέλει ἄς τ' ἀκλονθῇ» ἤτοι μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ἐπιτρέπεται νὰ γεννῶνται παιδιά, διότι προφανῶς συνελήφθησαν μετ' ἐκεῖνον.

¹ Ὁμοία πίστις καὶ παρὰ Βυζαντινοῖς παρ' οἷς τὰ καθ' οἷονδῆποτε τρόπον ὑπὸ τοῦ δαιμονίου βλαπτόμενα νεογέννητα παιδιά ἐκαλοῦντο Γυλλόβρωτα. (Ἰδὲ Μ. Ψελλὸν παρὰ Κ. Σάθα, ἐνθ' ἀν., σ. 573 καὶ Φαίδωνος Κονκουλέ, Β.Β.Π. τόμ. ΑΙΙ, ἐν Ἀθήναις 1948, σ. 253 - 254, ἐνθα καὶ γενικώτεροι περὶ Γελλοῦς τῶν Βυζαντινῶν ἀντιλήψεις).

² Ὁ ὡς ἄνω ἐξορκισμὸς Β' ἀνεγινώσκετο ὑπὸ τοῦ ἱερέως εἰς παιδίον «πού εἶχε πυρετὸν καὶ τὰ μάτια του γυαλίζανε ἢ ὅταν ἦτο ἀρρωστημένο ἀπὸ βασκανία» (χειρ. σ. 445). Ἐξ ἄλλου πρὸς ἀποτροπὴν τῆς βλαπτικῆς ἐπιρροῆς τῆς Γελλοῦς προβαίνουν εἰς τὰς ἐξῆς μαγικὰς ἐνεργείας, κατὰ διήγησιν πληροφορητρίας μου ἐκ Θολαρίων.

«Ἡ γιαγιά μου εἶχε ἓνα κοριτσάκι ἐφτά χρονῶ κ' ἦτο ἀρρωστο. Λοιπὸν ἐφώναξε τὶς Καλὲς κυράδες καὶ τῶν εἶπε: γιὰ ἐλάτε νὰ μου πῆτε, τί ἔχει τὸ κοριτσάκι κ' εἶναι ἀρρωστο. Καὶ τῆς λένε οἱ φιλαινάδες τῆς, ὅτι τὸ κορίτσι ἔχει Γιαλλοῦ καὶ νὰ τοῦ τὴ διαβάσετε τρεῖς Παρασκευάδες.

Παίρνομε σταχτὴ καὶ τὴν κοσκινίζομεν ἐννιά φορές. Τὴ ζυμώνομε μὲ τὸ ξίδι (κατὰ τὴν αὐτὴν πληροφορήτριαν «πάει τοῦ ξιδιοῦ ἢ μυρωδιά μέσ' στῆς Γιαλλοῦς τὰ ρτούνια καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἡσυχάσῃ (χειρ. σ. 149)), καὶ μὲ τὸ πιάτο ἀπὸ πίσω ἄλλος βάζει ξίδι καὶ γδύνομε

Αί τοιαῦται ὁμῶς περὶ τῶν κατὰ τὰ Χριστούγεννα γεννωμένων παιδίων ἀντιλήψεις εἶναι, ὥς γνωστόν, εὐρύτερον παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ διαδεδομένα.

Οὕτω πολλαχοῦ πιστεύεται, ὅτι τὰ κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενα παιδιά εἶναι «γιορτοπιάσματα» καὶ ὥς ἐκ τούτου καθίστανται εὐκόλως θύματα τῶν βλαπτικῶν δαιμόνων τοῦ Δωδεκαημέρου, τῶν γνωστῶν Καλικαντζάρων. Πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἐπὶ τὰ παιδιά βλαπτικῆς ἐνεργείας τῶν Καλικαντζάρων κατέφευγον πολλαχοῦ προληπτικῶς εἰς ποικίλας ὁμοίως μαγικὰς πράξεις¹.

R É S U M É

Exorcismes de Gello d'après des manuscrits d'Amorgos

par Steph. D. Imellos

L'auteur publie cinq exorcismes de Gello, dont les trois premiers ont été copiés sur des manuscrits de l'ancien couvent d'Hozoviotissa dans l'île d'Amorgos, il y a cent ans environ, et se trouvent actuellement aux Archives de Folklore de l'Académie d'Athènes sub no 1684B et les deux

τὸ παιδάκι καὶ τὸ τρίβομε π' ὅλο του τὸ σώμα. Δι' ὅλην, στὰ λαιμό, στὰ σουρμπύνια. Κατόπι τὸ κάβρωμε λίγο λίγο καὶ βράζουμε τίς τρεῖς. Ἄν' ἔχη Γυαλλοῦ, θὰ βράσουν τρεῖς τοῦ αὐτοῦ, τοῦ γάτη, ἄσπρες, κόκκινες, ψαρές. Καβρωμε πέρη στὰ πῶς τίς τρεῖς (στὸ λύχνο) καὶ μετὰ θὰ βάλωμε φωτιά μπροστά στὴν πόρτα καὶ θὰ κάβρωμε ἐννιά κομμάτια τῆ σταχτή καὶ θὰ τὴν βάλωμε στὴ φωτιά. Εἶναι δυὸ γυναῖκες. Μὰ τίς; Τί κάβρεις αὐτοῦ; Ἀπαντᾷ ἡ ἄλλη :

Κάβρω τοῦ παιδιοῦ σου τὴ Γυαλλοῦ
τὴν κακιά πνιοπαιδοῦ.

Αὐτὸ τρεῖς Παρασκευάδες. Τελευταία Παρασκευὴ θὰ πάρης τὸν παπᾶ νὰ τοῦ τῇ διαβῶση μὲ τὸ γυαλλοδοχάρτι (τὸ 'χαν οἱ παλιοὶ παπαδες). Μετὰ τῇ σταχτῇ θὰ τῇ σβήσωμε μὲ ξίδι καὶ θὰ τὴν πάρωμε νὰ τὴν πᾶμε μακριά, νὰ μὴν περνᾷ τὸ παιδί ἀπὸ κεῖ.

Ὅταν εἶναι πολυκαιρισμένη καὶ δὲν γυαίνει, θὰ πᾶς νὰ φέρῃς χοχλῖδια ἀπὸ τὸ γυαλό. Οὔτε ἅμα πᾶς ἀπὸ κεῖ, οὔτε ἅμα θὰ ὀρτῇς... (ἐγὼ πῆα καὶ τὰ ἔφερα καὶ στὸν Γιώργη καὶ τὸν Γιάννην). Ἔχεις μιὰ κανάτα μὲ ξίδι δυνατὸ καὶ τὰ βάλλεις μέσα. Θὰ ἀνάψῃς μιὰ φουφοῦ μὲ τὰ κάρβουνα καὶ θὰ τὰ βάλῃς ἀπάνω, ἅμα σουρουπώση καὶ θὰ κάτσουνε τρεῖς τέσσερεις νὰ φυλάουνε. Τὸ κανάτι τὸ σκεπάζουνε μὲ παννί. Μηδὲ νὰ βγῇς μηδὲ νὰ μπῇς, ἂν δὲν πάρουν τὸ κανάτι. Ἡ πόρτα πρέπει νὰ 'ναι κλειστή. Τὸ βράζουνε ἴσαμε τὰ μεσάνυχτα. Τὰ μεσάνυχτα τὸ παίρνουν καὶ φεύγουν. Βέβαια εἶναι καὶ οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ. Πᾶνε καὶ τὸ πετοῦν σὲ μιὰ ρεματιά. Ἐγὼ πῆγα κ' ἔφερα ἐννιά χοχλῖδια. Ἦλεα ἐννιά πιστεύους κ' ἔφερα ἐννιά χοχλῖδια. Ὅποιος κι ἂν ἀπάντηξε, δὲν τοῦ μίλησα. Πάει καθενεὶς στὸ σπίτι του καὶ τελειώνει ἡ ὑπόθεσις» (χειρ. σ. 147 - 149).

¹ Ἰδὲ Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 1281 - 1283, Κ. Α. Ρωμαίων, Μικρὰ μελετήματα, Θεσσαλονίκη 1955, σ. 278 καὶ Γ. Α. Μέγα, Ζητήματα Ἑλλ. Λαογραφίας, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχ., ἔτ. 5ον καὶ 6ον (1943-44), σ. 115 (=ἀνὰτ. τευχ. Γ', σ. 35).

dermiers par l'auteur lui-même sur les cahiers de deux prêtres, au cours de sa mission folklorique pendant l'été 1963.

Ces exorcismes concernent le démon Gello, qui est mentionné déjà dans l'antiquité par Sapho (fragm. Diehl 104), et qui était très connu des auteurs byzantins. On trouve des exorcismes du même type chez Michel Psellos (voir plus haut, p. 48). Commentant les cinq exorcismes publiés ici, l'auteur remarque que le IVème et le Vème ont été copiés sur les mêmes manuscrits du couvent d'Hozoviotissa que les trois premiers, mais que les prêtres qui les ont utilisés y ont fait quelques ajouts, de peu d'importance.

Dans le IIIème exorcisme, les Saints qui poursuivent Gello profèrent des malédictions contre l'orme, qui leur a menti, et bénissent l'olivier et le buisson qui leur ont dit la vérité. A la suite de ces malédictions et de ces bénédictions, ces arbres acquièrent de bonnes ou de mauvaises propriétés. Ces épisodes, remarque l'auteur, sont largement connus du peuple hellénique, sous forme de légendes concernant les plantes et les animaux.

Enfin se référant aux croyances actuelles des habitants d'Amorgos il soutient que celles-ci sont formées entre autres sous l'influence des exorcismes dont les textes sont publiés dans cette étude.

